

Comunicarea și Internetul într-o lume globalizată: aspecte etice

Maria Sinaci

Universitatea de Vest „Vasile Goldis” din Arad

Abstract:

The internet has become in the past years not only an important means of communication, but also a significant source for information and research. The progress of this field (and generally, of the field of communication technologies) was so rapid that it exceeded the capacity of society to keep up, in the sense of creating certain clearly-defined ethical norms. This article discusses the problem of accessing the internet as a universal human right, as well as several significant ethical aspects connected to the usage of internet.

Keywords: communication; Internet; ethics; principlism; globalization.

I. Introducere

Schimbările tehnologice fără precedent din ultimele decenii au influențat în mod fundamental comunicarea interumană prin utilizarea Internetului¹, astfel încât lumea în care trăim devine din ce în ce mai interconectată. Unii cercetători consideră că transformarea generată la nivelul societății umane de noile tehnologii este mai mare și cu o semnificație mai profundă decât Revoluția industrială de la sfârșitul secolului al VIII-lea. Posibilități de comunicare prin utilizarea unor mijloace care treceau peste constrângerile de ordin spațial sau temporal au existat și în secolele trecute, iar dintre acestea

¹ Termenul **internet** provine din două cuvinte englezești:

interconnected = interconectat și *network* = rețea. Substantivul propriu „Internet” (scris cu majusculă) desemnează o rețea mondială unitară de calculatoare și alte aparate cu adrese computerizate, interconectate conform protocoalelor (regulilor) de comunicare „Transmission Control Protocol” și „Internet Protocol”, numite împreună „stiva TCP/IP”. Termenul „Internet” nu trebuie confundat cu serviciul *World Wide Web* (www). Acesta este doar unul din multele servicii oferite pe Internet. În acest studiu avem în atenție numai **Internetul** - super-rețeaua unică de răspândire mondială.

<https://dexonline.ro/definitie/internet> (accesat septembrie 22, 2017).

amintim scrisorile, telegramele și, în cele din urmă, telefonul. Internetul a adus însă facilități și a extins posibilitățile de comunicare ale oamenilor la dimensiuni care în urmă cu câteva decenii nici nu puteau fi imaginate. Menționăm în acest sens patru caracteristici esențiale ale comunicării prin intermediul Internetului: a) se realizează la nivel global; b) are loc în timp real; c) crește numărul de persoane cu care se poate stabili o relație, cu mult peste limitele care țin de proximitatea fizică, socială, culturală sau religioasă; d) potențialul de interactivitate.

La nivel global, răspândirea Internetului a cunoscut o adevărată explozie după ce tehnologia a permis comunicațiile fără fir, la începutul secolului XXI. Datele statistice relevă faptul că în anul 2013 erau înregistrați aproape 7 miliarde de abonați la dispozitive wireless (pe o planetă de 7,7 miliarde de ființe umane), spre deosebire de anul 1991, când numărul acestora era de doar 16 milioane².

În România, din datele statistice oferite de Institutul Național de Statistică rezultă că în anul 2011 un număr de 7.010.754 de persoane foloseau Internetul, mai bine de 75% fiind din mediul urban. Au fost considerați utilizatori persoanele în vârstă de 6 ani și peste această vârstă care folosesc Internetul pentru oricare dintre operațiunile specifice: navigare în scop de documentare, informare, transmitere/primire e-mail, accesare site-uri de socializare etc.³

Un element care a contribuit la creșterea numărului de utilizatori îl reprezintă posibilitatea accesării Internetului prin intermediul telefoanelor mobile, atât în mediul urban, cât și în cel rural.

În acest nou context, utilizatorii de Internet își transmit informații, stabilesc relații personale cu alți indivizi și interacționează unii cu ceilalți, fără a avea o idee clară despre identitatea pe care o au în mediul offline. În timp, se dezvoltă un oarecare atașament față de „prieteni” și activitățile din mediul online, mai ales în rețelele de socializare, fiind împărtășite opinii, valori, principii și convingeri. Este de la sine înțeles că toate acestea generează emoții, dezbateri și o zonă de activism care adesea are efecte în realitatea materială. S-a conturat așadar un nou și neașteptat câmp de

² Manuel Castells, *The Impact of the Internet on Society: A Global Perspective*, în <https://www.bbvaopenmind.com/en/article/the-impact-of-the-internet-on-society-a-global-perspective/?fullscreen=true>, (accesat septembrie 04, 2017).

³ <http://www.hotnews.ro/stiri-esential-17826478-harta-internetului-romania-cum-sunt-impartiti-tara-cei-7-milioane-romani-care-aceseaza-internetul.htm> (accesat septembrie 03, 2017).

interacțiune socială în care oamenii se întâlnesc față în față și comunică, dar sub noile definiții ale „întâlnirii” și „feței.”⁴

Internetul a devenit în ultimii ani și o importantă resursă de date pentru cercetare, prin utilizarea unor metodologii specifice, în domenii foarte variate, precum științele socio-umane, arta, medicina, biologia etc. Pentru cercetători, această platformă globală este un loc de „întâlnire”, un instrument, o resursă și un loc de cercetare. În același timp, se constată o creștere extraordinară a fluxului de literatură științifică pe Internet și a volumelor publicate care acoperă arii specifice.

Progresul realizat în ultimii ani în zona Internetului și a noilor tehnologii de comunicare a fost atât de rapid, încât a depășit cu mult capacitatea societății de a ține pasul în sensul elaborării unor cadre legislative, norme etice și politici clar definite. Drept urmare, comunicarea pe Internet, sub diversele ei forme, ridică numeroase probleme legale și etice.

În continuare, ne propunem să analizăm câteva din problemele etice cele mai proeminente pe care le ridică comunicarea prin Internet.

II. Accesul la Internet este un drept uman universal?

Importanța accesului oamenilor la Internet, ca posibilitate de informare și comunicare rapidă, a fost subliniată în diferite ocazii de către politicieni, reprezentanți ai unor mari companii și instituții, atât la nivel național, cât și global.⁵

Cu ocazia summit-ului G8 de la Deauville (Franța), din anul 2011, liderii marilor companii media din întreaga lume, printre care Eric Schmidt, Chairman al Google, au cerut ca accesul liber la Internet să fie garantat de stat. În declarația sa, Maurice Levy, CEO al Publicis, unul dintre cele mai mari holdinguri de marketing și comunicare din lume, spunea: „Am estimat în mod unanim că trebuie să se garanteze accesul liber la Internet fiecărui cetățean al planetei”. În același an, Frank La Rue, raportor special ONU pentru promovarea și protecția dreptului la libertatea de opinie și exprimare, căruia i s-a încredințat sarcina de studiere a cazurilor de cenzură online, a precizat în raportul său că accesul la Internet este un drept al omului:

⁴ Stone, Allucquère Roseanne. „Will the Real Body Please Stand Up? Boundary Stories about Virtual Cultures”. In Michael Benedikt (Ed.), *Cyberspace: First Steps*. Cambridge: MIT Press, 1991, 85.

⁵ Președintele american Barack Obama afirma în anul 2015: „Astăzi Internetul de mare viteză nu este un lux, ci o necesitate”. <http://www.cotidianul.ro/onu-accesul-la-internet-este-un-drept-al-omului-284243/> (accesat septembrie 02, 2017).

Având în vedere că Internetul a devenit un instrument indispensabil în obținerea multor drepturi umane fundamentale, în combaterea discrepanțelor etnice și în ceea ce privește accelerarea progresului umanității, asigurarea accesului universal la Internet ar trebui să constituie o prioritate pentru toate statele.⁶

Raportul a făcut 88 de recomandări privind promovarea și protecția dreptului la libertatea de exprimare online, inclusiv câteva pentru a asigura accesul la Internet pentru toți. Alte recomandări fac apel la state să respecte anonimatul online, să adopte legi privind confidențialitatea și protecția datelor și să decrimineze defăimarea⁷.

Potrivit unui studiu realizat în Marea Britanie în anul 2010 de GlobeScan, 97% din respondenți considerau că accesul la Internet ar trebui să fie un „drept fundamental”. Hamadoun Toure, secretar general al International Telecommunication Union, afirma că guvernele trebuie să vadă Internetul „ca pe un element de infrastructură, la fel ca drumurile, deșeurile sau apa”. Reglementarea accesului la Internet ca fiind un drept, reprezintă o realitate în Finlanda, care a devenit în anul 2010 prima țară din lume în care Internetul în banda largă este un drept fundamental pentru cetățeni.

După toate aceste luări de poziții, nu este deloc surprinzător faptul că în anul 2016 Consiliul pentru Drepturile Omului din cadrul ONU a decis, printr-o rezoluție fără caracter obligatoriu, că accesul la Internet este un drept uman de bază.⁸ Rezoluția reafirmă poziția ONU cu privire la drepturile digitale, „aceleași drepturi offline ale oamenilor, trebuie protejate și online”, conform articolului 19 din Declarația Universală a Drepturilor Omului⁹.

Rezumând, se poate spune că dreptul de acces la Internet reprezintă poziția conform căreia toți oamenii trebuie să aibă posibilitatea de a accesa Internetul în scopul exersării drepturilor fundamentale legate de libertatea expresiei și de alte prerogative considerate universale. Se constată că dreptul

⁶ <http://www.ohchr.org/EN/Issues/FreedomOpinion/Pages/OpinionIndex.aspx> (accesat septembrie 02, 2017).

⁷ http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/17session/A.HRC.17.27_en.pdf (accesat septembrie 05, 2017).

⁸ <https://www.theverge.com/2016/7/4/12092740/un-resolution-condemns-disrupting-internet-access> (accesat la septembrie 03, 2017).

⁹ Rezoluția a fost adoptată, având susținerea a 70 de țări. Printre țările care s-au opus s-au numărat regimuri autoritare ca Rusia, China sau Arabia Saudită, dar și democrații ca Africa de Sud și India. Aceste națiuni au cerut ca ONU să înlăture pasajul din rezoluție care „condamnă fără echivoc măsurile pentru a preveni în mod intenționat sau a perturba accesul la difuzarea online a informațiilor”.

privind accesul la Internet este legat de alte drepturi și libertăți¹⁰, cum ar fi dreptul la informare și libera exprimare a omului. Totuși, în opinia noastră, Internetul este un instrument, un mijloc care facilitează accesarea informațiilor și exercitarea dreptului la libera exprimare, nu un scop și nici un drept în sine. Într-o abordare kantiană lucrurile stau la fel. Conform lui Kant, „ceea ce conține temeiul posibilității unei acțiuni al cărei efect este un scop se numește mijloc”. Drepturile de bază trebuie să se refere așadar la chestiuni fundamentale, mai exact la valori scop și nu la valori mijloc. Pe de altă parte, garantarea dreptului de acces la Internet nu înseamnă neapărat exercitarea lui, în condițiile în care există condiționări materiale, de a poseda instrumentul care permite accesarea Internetului, și cele care țin de abilitatea utilizării de către ființa umană.

Dincolo de dezbaterile teoretice pro și contra interpretării accesului la Internet ca un drept uman de bază, considerăm ca deosebit de important faptul că a fost realizată o platformă foarte accesibilă pentru comunicare, pentru obținerea și distribuirea informației la nivel global. Remarcăm aplicarea de către creatorii de tehnologie a principiului egalității în posibilitatea accesării informațiilor sau libertatea de exprimare a utilizatorilor, ceea ce contribuie la ameliorarea unor inegalități sociale, politice sau de altă natură. Astfel, o informație de pe Internet poate fi accesată de orice cetățean de pe planetă care dispune de un calculator sau un smartphone și are abilitatea de a le utiliza. Rezoluția ONU privind accesul la Internet nu are caracter obligatoriu, dar creează o anumită presiune pe statele care recurg la cenzură și îngăduiesc posibilitatea de exercitare a unor drepturi de către cetățeni prin utilizarea Internetului.

III. Aspecte etice ale utilizării Internetului

Pe măsură ce Internetul se dezvoltă, apar noi probleme etice în ceea ce privește utilizarea lui.

A. Plagiatul și încălcarea drepturilor de autor

Utilizarea Internetului a făcut posibilă postarea pe platforma globală, cu o foarte mare ușurință, a unei mari cantități de informații, articole, studii și volume, printr-o simplă apăsare de buton, la „doar un click distanță”. Cu aceeași ușurință însă conținuturile pot fi copiate și prezentate ca producții proprii. Cele mai relevante probleme în ceea ce privește utilizarea

¹⁰ <http://www.descopera.ro/dnews/15520289-onu-a-decis-accesul-la-internet-este-un-drept-al-omului> (accesat septembrie 02, 2017).

conținuturilor din spațiul cibernetic o reprezintă plagiatul și încălcarea drepturilor de autor. Între cele două concepte există o distincție, deși adeseori sunt considerate sinonime. Deși există o anumită apropiere între ele, nu fiecare caz de plagiat implică încălcarea drepturilor de autor. La fel, nu orice caz de încălcare a drepturilor de autor este un act de plagiat.

Vorbim de plagiat atunci când porțiuni ale unei alte lucrări ale unui autor sunt incluse într-o lucrare diferită fără nici o referire la originea lor și când textul plagiat nu este plasat între ghilimele, sau sursa originală a textului nu este citată. Practic, munca unei alte persoane este prezentată ca fiind proprie, ceea ce este total lipsit de etică. Din cauza ușurinței cu care se poate realiza copierea prin utilizarea Internetului, practica plagiatului a atins dimensiuni îngrijorătoare, atât în mediile academice, cât și în presa scrisă.

Încălcarea drepturilor de autor se referă la legalitatea utilizării unei opere create protejată prin drepturi de autor.

Aceste probleme sunt prezente, pe de o parte, pentru că unii utilizatori nu știu că producțiile, conținuturile sunt proprietatea unei persoane. Dacă sunt întrebați despre acest comportament, afirmă că totul a fost luat de pe Internet „la liber”. Chiar unii studenți cred că informațiile disponibile pe Internet se află în domeniul public.¹¹ Pe de altă parte, multe persoane nu consideră spațiul virtual ca fiind real, ceea ce face ca preocuparea pentru o atitudine etică să fie mult diminuată sau chiar lipsește. „Întâlnirile” de tip nou din spațiul cibernetic între „noile fețe”, care pot ascunde adevărata identitate, se realizează fără a exista un contact direct între utilizatori, ceea ce îi face să se simtă la distanță unii de alții. În acest context, în care virtualul nu este considerat real, cu norme și consecințe pentru încălcarea lor, Internetul pare a fi un domeniu public, identitatea persoanei poate fi mascată, iar contactul direct lipsește, activități precum plagiatul și încălcarea drepturilor de autor apar cu multă ușurință.

În încercarea de a combate plagiatul, mediile academice utilizează instrumente, programe și motoare de căutare care pot contribui la verificarea materialelor studenților. Din acest motiv se discută tot mai mult despre o etică a utilizării Internetului.

¹¹ Auer, Nicole J. and Ellen M. Krupar, “Mouse Click Plagiarism: The Role of Technology in Plagiarism and the Librarian’s Role in Combating It” in *Library Trends*, Winter 2001, http://findarticles.com/p/articles/mi_m1387/is_3_49/ai_75278304/ (accesat septembrie 05, 2017).

B. Trimiterea de spam

Internetul este utilizat și pentru mesaje publicitare. Termenul spam este utilizat în mod obișnuit pentru a descrie emailurile nesolicitate trimise în bloc unor persoane care nu și-au dat consimțământul pentru a le primi. Acest tip de email are un conținut publicitar și de regulă este trimis unui mare număr de destinatari. Este evident că practica trimiterii unui spam poate fi perfect legală. Dar este și etică? Richard A. Spinello a identificat două probleme de bază în legătură cu spamul: „efectele negative asupra mediului Internetului care pot conduce la versiunea electronică a unei <<tragedii comune>> și potențialul său pentru încălcarea drepturilor destinatarilor individuali”¹² Dintr-o perspectivă etică putem avea în atenție câteva aspecte.

Spamul este trimis fără ca primitorul să-și fi dat consimțământul. Este evident că se poate argumenta că nu ar fi nevoie de un consimțământ, în condițiile în care este un email, o corespondență electronică și așa cum nu ne dăm acordul pentru primirea altor emailuri, nu ar fi necesar să ni-l dăm nici în acest caz. Spamul ar fi considerat așadar un email obișnuit, iar utilizatorii/furnizorii pur și simplu își exercită un drept de a comunica în mediul online. Este adevărat că au existat și propuneri din partea antispașmerilor ca toate comunicările în zona Internetului să fie consensuale, ceea ce desigur este nu doar aproape imposibil, ci și contraproductiv. În plus, poate că nu toți utilizatorii se simt deranjați de spamuri. Unii furnizori folosesc în spamurile trimise mesaje prin care afirmă că emailul respectiv „este destinat exclusiv informării clienților potențiali și nu poate fi considerat spam”. Mai mult, oferă posibilitatea celor care sunt împotriva spamului ca printr-un click pe un buton să-și exprime dezacordul pentru primirea acestui fel de emailuri. În sfârșit, în opinia noastră spamul nu poate fi considerat un mesaj poștal în format electronic, deoarece fiind nesolicitat, costurile ar trebui suportate de expeditor. În realitatea, costurile sunt suportate de către destinatar.

Prezența spamurilor în poșta electronică implică costuri financiare directe pentru destinatar, întrucât plătește taxa de conectare la Internet în timp ce citește și șterge spamul. Acestea sunt costuri suplimentare pentru primitor. În plus, spamurile pot fi un instrument de distribuire a virusilor în mediul online, ceea ce implică pentru destinatar alte costuri suplimentare. Dacă cineva dorește să-și facă publicitate, trebuie suportate costurile și să utilizeze canalele adecvate, în loc să producă cheltuieli și inconveniente celor care le primesc.

¹² R.A.Spinello, „ Ethical Reflections on the problem of Spam”, in *Ethics and Information Technology*, 1999, 188.

Există și un alt cost, în sensul în care destinatarul neinteresat de aceste mesaje, pierde mult timp pentru a le șterge. Dacă ne referim la exercitarea dreptului furnizorului de a comunica în mediul online cu alți utilizatori, fără solicitarea sau consimțământul lor, constatăm că acest drept intră în conflict cu dreptul la autonomie al primitorilor.

Într-o analiză etică în cheie kantiană putem aplica Imperativul categoric - principiul universalizării acțiunilor, care ne spune: „Acționează numai după ceea ce poți voi totodată, ca ea să devină lege universală” (II, 31)¹³. Ar trebui să ne întrebăm în acest caz, ce s-ar întâmpla dacă toți utilizatorii de Internet ar trimite spamuri fără consimțământul primitorilor. Este ușor de observat că la acest criteriu de evaluare, acțiunea de trimitere a spamurilor nu este acceptabilă.

În concluzie, constatăm din rândurile de mai sus că trimiterea spamurilor ridică mai multe probleme, inclusiv de natură etică. R.A. Spinello consideră că un trimiterea unui spam ar putea fi lipsit de etică dacă:

- a) este transmis din neglijență sau în mod intenționat cuiva care a optat să nu accepte spamuri;
- b) nu există intenția de a se conforma cererilor de opțiune, prin urmare să respecte drepturile și autonomia destinatarilor¹⁴.

C. Utilizarea conexiunii la Internet fără permisiunea abonatului

Tehnologia fără fir, de tip WI-FI, face posibilă partajarea conexiunilor între mai multe computere și utilizatori. În ultimii ani funcționează și hotspoturile din locuri publice, la care un utilizator se poate conecta la Internet, de exemplu în biblioteci, restaurante, aeroporturi, cafenele, serviciul de conexiune fiind gratuit. Există și posibilitatea de a te conecta uneori la Internet prin utilizarea punctului de acces WI-FI, care nu este securizat, al unui vecin. Dacă seara ai avea de transmis urgent o situație, sau ar trebui să îți verifici corespondența electronică, dar conexiunea proprie la Internet nu funcționează, ar fi greșit să te conectezi la WI-Fi al vecinului? În fond, punctul de acces este lângă tine și porțile virtuale sunt deschise. De ce nu ai intra? Evident că răspunsul la această întrebare nu poate fi un simplu „Da” sau „Nu”. Înainte însă de a oferi o perspectivă etică, se impune să facem câteva precizări care vizează legalitatea conectării la alte puncte de acces la Internet, decât cel propriu.

¹³ I. Kant, *Întemeierea metafizicii moravurilor*. Traducere de F. Boghiu, V. Mureșan, M. Ota, R.G. Pârvu, București, Editura Humanitas, 2007.

¹⁴ R.A. Spinello, „ Ethical Reflections on the problem of Spam”, in *Ethics and Information Technology*, 1999, 188.

Accesul la Internet este reglementat prin norme legale în diferite țări ale lumii, fiind interzisă accesarea unui punct WIFI fără permisiune, chiar dacă nu este securizat cu parolă. În SUA, unele state interzic accesul neautorizat la calculatoare și rețele WIFI deschise¹⁵. Prin urmare, deși în unele situații punctul de acces WIFI este deschis, trebuie ținut cont de faptul că ar putea fi necesară permisiunea pentru conexiune, chiar dacă este un loc public.

Prin aplicarea unei perspective etice situațiilor prezentate în rândurile de mai sus, putem formula câteva observații. Dacă se face conectarea la Internet la un hotspot WIFI public, fără a fi necesară permisiunea furnizorului, atunci în mod clar nu există probleme de ordin etic. Dar dacă conectarea WIFI se face, de exemplu, la un vecin care are „ușile virtuale descuiate”, fără acceptul lui, lucrurile stau diferit. Chiar dacă acțiunea este legală, nu înseamnă că este și morală. Acest mod de utilizare a WIFI ar putea fi considerat un furt, chiar dacă obiectul furtului nu are consistență materială. În plus, odată cu WIFI este utilizat întregul echipament, adică computer, router și tot ce ține de conexiunea lui la Internet. Rezultatul concret al utilizării rețelei vecinului este să încetinească viteza de lucru în rețea pentru abonați. Dacă sunt descărcate fișiere mari în timp ce vecinul utilizează Internetul, lățimea de bandă redusă poate încetini semnificativ conexiunea proprietarului. Cu alte cuvinte, această conexiune îi produce un prejudiciu vecinului. Dacă vecinul plătește furnizorului de Internet serviciile pentru cantitatea de date utilizate și utilizarea rețelei deschise ar fi interzisă fără permisiune, folosirea ilicită a Wi-Fi ar putea cauza de asemenea o pierdere.

Prin urmare, este important să fie cunoscută legislația privind utilizarea Internetului deoarece utilizarea unui punct de acces poate fi ilegală fără permisiune, chiar dacă este deschis.

D. Efecte negative ascunse în utilizarea Internetului

Utilizarea Internetului într-o manieră incorectă, fără respectarea unor norme etice, poate conduce la abuzuri și consecințe grave, dintre care enumerăm: hacking-ul, utilizarea neautorizată a datelor personale și încălcarea confidențialității, fraudă în domeniul telecomunicațiilor, defăimarea și livrarea de informații periculoase. În continuare, analizăm hacking-ul și utilizarea neautorizată a datelor personale cu încălcarea confidențialității

¹⁵ În Illinois, de exemplu, o persoană a fost amendată în anul 2006 pentru utilizarea neautorizată a punctului de acces WI-FI al unei agenții locale. În Marea Britanie, în anul 2005, un tânăr a fost amendat, iar computerul confiscat pentru utilizarea ilicită a serviciului de Internet al altei persoane.

deoarece sunt practici deosebit de frecvent întâlnite, conform datelor statistice.

Hacking-ul¹⁶ implică identificarea vulnerabilităților la nivelul sistemelor sau rețelelor de calculatoare și apoi, exploatând punctele slabe, accesarea informațiilor confidențiale sau provocarea de daune grave, astfel încât serverele sau computerele ajung într-o stare în care nu mai pot fi utilizate. Conform *Cambridge English Business Dictionary*¹⁷ hacking-ul este activitatea de folosire ilegală a unui computer pentru a accesa informațiile stocate pe un alt sistem informatic sau pentru a răspândi un virus de calculator. Hacking-ul este acum mult mai sofisticat și mai greu de detectat decât acum câțiva ani. Prin hacking se săvârșesc acte frauduloase, precum accesarea ilegală a computerului, utilizarea ilegală a resurselor existente, încălcarea confidențialității, transmiterea de viruși/viermi. Numărul atacurilor de hacking este în creștere, iar dacă ne gândim, de exemplu, la utilizarea informațiilor pentru săvârșirea unor acte de terorism, înțelegem că prin consecințele generate, aceste atacuri pot fi deosebit de grave.

Există și hacking-ul etic¹⁸, care identifică slăbiciunile în sistemele informatice și / sau în rețelele de calculatoare și vine cu contramăsuri care protejează punctele slabe. Se numește astfel tocmai pentru că se bazează pe principii etice. Hackerii etici trebuie să obțină permisiunea scrisă din partea proprietarului rețelei înainte de hacking, să protejeze confidențialitatea și să informeze organizația în legătură cu toate deficiențele constatate¹⁹. Astfel, datele și afacerile pot fi protejate înainte de a avea loc atacuri cibernetice.

Un avantaj al utilizării Internetului este accesul rapid și facil la date și informații. Pe de altă parte însă, acest avantaj poate deveni un dezavantaj atunci când datele și informațiile personale sunt folosite în mod abuziv, ceea ce poate avea consecințe grave. Michael McFarland semnală faptul că potențialii angajatori sunt interesați de dosarele medicale, financiare și penale ale solicitanților și decizia privind angajarea lor să fie influențată de informațiile livrate. Este posibil ca informațiile transmise neautorizat să nu fie relevante, iar utilizarea lor să genereze discriminare pentru persoana în

¹⁶ <https://www.computerhope.com/jargon/e/ethihack.htm> (accesat septembrie 22, 2017).

¹⁷ <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/hacking> (accesat septembrie 22, 2017).

¹⁸ <http://searchsecurity.techtarget.com/definition/ethical-hacker> (accesat septembrie 22, 2017).

¹⁹ <https://www.computerhope.com/jargon/e/ethihack.htm> ((accesat septembrie 22, 2017).

cauza.²⁰ Există și posibilitatea ca angajatorii să obțină diferite informații de pe site-urile de socializare, afișate chiar de persoanele în cauză sau făcute cunoscute de către alte persoane.

Confidențialitatea este una dintre problemele majore care au apărut de când Internetul reprezintă o coordonată importantă a activităților noastre de zilnice. Încălcarea confidențialității poate avea loc atunci când datele personale despre care se știe că sunt confidențiale ajung să fie distribuite, poate chiar de către cei care operează cu ele. Pe de altă parte, utilizatorii de Internet distribuie ei înșiși informații personale pentru a se înscrie sau a utiliza diverse servicii, fără să-și dea seama că ar putea fi victime ale abuzurilor în zona confidențialității. Un alt exemplu care ridică probleme de confidențialitate este dat de o facilitate în căutare care permite Google să urmărească căutările, încât anunțurile să se potrivească criteriilor personale de căutare. Aceste situații, precum și multe altele la care nu am făcut referire, au o caracteristică comună, și anume faptul că datele/instrumentele sunt utilizate în alte scopuri decât cele pentru care au fost destinate, fiind încălcat principiul autonomiei și al demnității ființei umane.

De ce este necesară o „etică a Internetului”?

Activitățile desfășurate de utilizatorii Internetului pot avea impact asupra a mii sau milioane de oameni și, la fel ca în alte domenii apărute în ultimele decenii (bioetica, etica mediului etc.), normele etice devin tot mai necesare. Specificul spațiului cibernetic și Internetul au adus însă în atenția eticienilor un nou mod de a face etică, întrucât etica tradițională nu furniza instrumentele adecvate prin care putea fi reglementată /evaluată activitatea din acest domeniu. Acest aspect a fost evidențiat de Walter Manner care observat atât nevoia unei ramuri diferite a eticii pentru noul domeniu, cât și dificultatea de a lua deciziile etice atunci când activităților desfășurate li se adaugă calculatorul. Mai mult, uneori chiar calculatoarele duc la noi probleme morale. Cercetătorul a folosit termenul „etică calculatoarelor” în anul 1976 și a subliniat necesitatea ca aceasta să se ocupe de problemele generate de tehnologia informatică și de calculator.²¹

²⁰ <https://www.scu.edu/ethics/focus-areas/internet-ethics/resources/unauthorized-transmission-and-use-of-personal-data/> (accesat septembrie 22, 2017).

²¹ Terrell Ward Bynum, *A Very Short History of Computer Ethics*, https://web.archive.org/web/20080418122849/http://www.southernct.edu/organization/s/rccs/resources/research/introduction/bynum_shrt_hist.html (accesat septembrie 19, 2017).

De la etica calculatoarelor la etica Internetului, nu a fost o cale prea lungă pentru că o mare parte a problemelor sunt comune: încălcarea vieții private, încălcarea drepturilor de proprietate intelectuală; accesul egal; hacking; viruși; criminalitatea informatică etc.

Nevoia de o nouă ramură a eticii aplicate pentru zona Internetului este dată de câteva elemente specifice care nu sunt acoperite de etica tradițională. Un prim element specific este extensia domeniului în care se manifestă utilizatorul, fără limită spațială sau temporală. Practic, acțiunea unei singure persoane poate avea efect instant asupra a milioane de oameni și ne putem gândi la transmiterea unor viruși la nivelul calculatoarelor personale, la livrarea unei informații eronate sau știri catastrofice etc. Internetul a devenit și o zonă de activism social, un mediu de catalizare a protestelor și de influențare a alegerilor politice. Pot fi date mai multe exemple în acest sens. Unul este al alegerilor prezidențiale din România din anul 2014, turul doi, când a avut loc o mobilizare deosebită pe Internet a votanților lui K. Iohannis, mai internați decât votanții lui V. Ponta, iar rezultatul a fost victoria lui Iohannis.²² Concluzia la care s-a ajuns este că Iohannis a câștigat alegerile datorită Generației Facebook și Internetului pe telefoanele mobile.²³ Comunicarea și întâlnirile pe Internet sunt fundamentale diferite de cele de odinioară și evaluarea etică nu se mai poate face la fel.

Abordarea kantiană, larg utilizată odinioară, realizată pe evaluarea acțiunilor din perspectiva intențiilor care stau la baza săvârșirii lor, fără a lua în calcul rezultatele, pare inadecvată. O acțiune pe Internet, de exemplu, care are cele mai bune intenții, dar duce la rezultate greșite, poate avea efecte dezastruoase la nivel global. I. Kant a fondat pe Imperativul categoric, principiul universalității „Acționează numai după ceea maximă prin care

²² Conform datelor furnizate de IRES privitoare la alegerile prezidențiale din anul 2014, votanții lui Klaus Iohannis declară că folosesc Internetul în proporție de 58,3%, în timp ce proporția votanților lui Victor Ponta care fac acest lucru este cu aproximativ 16% mai redusă. Mai mult, internații care l-au votat pe Klaus Iohannis au urmărit mesajele de pe Internet și campania candidaților din mediul online în proporție semnificativ mai ridicată comparativ cu proporția internaților care l-au votat pe Victor Ponta.

<http://romanalibera.ro/politica/alegeri-locale-2016/studiu-ires---klaus-iohannis-a-castigat-alegerile-datorita-generatiei-facebook--televiziunii-si-internetului-pe-telefoanele-mobile-359061> (accesat septembrie 22, 2017).

²³ Facem precizarea că referirea la alegerile prezidențiale din turul doi - anul 2014, nu are nicio conotație politică, ci are doar notă de exemplu privind posibile efecte ale activismului social pe Internet.

poți voi totodată, ca ea să devină o lege universală” (II,31)²⁴. Aplicarea acestui principiu poate ridica anumite probleme în activățile desfășurate pe Internet, în condițiile în care un individ evaluează universalizarea maximei sale, aplicarea putând avea efecte asupra a milioane de utilizatori. De altfel, s-a obiectat că prin teoria sa morală Kant ar fi acordat o orientare individualistă eticii sale, bazându-se pe reprezentarea unui individ izolat.

Teoriile etice tradiționale erau concentrate pe ființa umană, care era atât obiectul, cât și subiectul acțiunilor. Odată cu dezvoltarea noilor tehnologiilor s-a pus tot mai mult problema abordării etice a utilizării lor, astfel încât să fie evitate prejudiciile pentru alți indivizi. Acum nu mai este doar omul subiect al eticii, ci și produsele create de el, în cazul de față, Internetul. Prin urmare, era nevoie de o nouă ramură a eticii aplicate, care să abordeze noile problemele specifice.

Insatisfacția generată de rezultatele aplicării teoriilor etice tradiționale în zona Internetului a condus la o nouă orientare, și anume spre calea principiilor. Principiismul²⁵, acest nou cadru de evaluare permite deliberarea etică și aplicarea principiilor la problemele actuale. Severson²⁶ prezintă patru principii: respectarea proprietății intelectuale; respectarea confidențialității; reprezentarea corectă; nefacerea răului. Un alt autor, R. A. Spinello²⁷, prezintă tot patru principii: respectul, responsabilitatea, nefacerea răului și dreptatea. Putem considera că efectele secundare, cum ar fi încălcările drepturilor de proprietate intelectuală, limbajul necorespunzător folosit pe Internet, defăimarea provin din nerespectarea primului principiu, cel al respectului. Încălcarea informațiilor personale, precum și abuzul și utilizarea datelor fără acord, rezultă din nerespectarea celui de-al doilea principiu, al responsabilității. Al treilea principiu, nefacerea răului, poate fi încălcat prin hacking, răspândirea virusilor, fraude pe Internet etc. Violența

²⁴ I. Kant, *Întemeierea metafizicii moravurilor*, Traducere de F. Bogoiu, V. Mureșu, M. Ota, R.G. Pârvu. București, Editura Humanitas, 2007.

²⁵ Principiismul este un cadru de evaluare și decizie morală, propus de T.L.Beauchamp și J.F. Childress, de la Georgetown University din SUA, bazat pe patru principii derivate din moralitatea comună: autonomia, binefacerea, nefacerea răului și dreptatea. Cadru principiist a fost gândit inițial pentru a fi aplicat în bioetică, dar ulterior a fost utilizat și în alte domenii. Prin metoda principiistă se accentua independența față de marile teorii etice tradiționale. Principiile nu sunt ierarhizate, nici unul nu are valoare absolută și poate fi surclasat de oricare altul.

²⁶ Richard J. Severson, *The Principles for Information Ethics*, London and New York, Routledge, 2015, 133-134.

²⁷ Richard A. Spinello, *Cyberethics: Morality and Law in Cyberspace*, Jones & Bartlett Learning, 2014, 10-27.

cibernetică, răspândirea zvonurilor nefondate provin din încălcarea celui de-al patrulea principiu.

Conturarea unei noi etici care ar apărea din domeniul utilizării computerului/Internetului a fost previzionată de Krystyna Górnjak-Kocikowska²⁸ încă din anul 1996. Și după cum în alte domenii ale științei unele teorii au rămas utilizabile doar în anumite condiții, iată că și în etică, teoriile tradiționale (precum cele care le-au aparținut lui Aristotel, Kant, Bentham et c.) pot fi utilizate în contextele specifice pentru care au fost elaborate. Pentru etica Internetului sunt utilizate instrumente conceptuale care pot face față viitoarelor probleme etice.

În concluzie, constatăm că utilizarea Internetului ca o rețea planetară care permite comunicarea între oameni fără granițe de timp și spațiu are foarte multe avantaje. Dincolo însă de acestea există numeroase probleme etice legate de utilizarea Internetului care solicită noi abordări, precum și aplicarea unui cadru etic adecvat specificului acestui domeniu.

Bibliografie selectivă

- Kant I. *Întemeierea metafizicii moravurilor*. Traducere de F. Boghiu, V. Mureșan, M. Ota, R.G. Pârvu, București: Editura Humanitas, 2007.
- Górnjak-Kocikowska, Krystyna. „The Computer Revolution and the Problem of Global Ethics”. *Science and Engineering Ethics*. 2 (1996): 177-190.
- Severson J., Richard. *The Principles for Information Ethics*. London and New York, Routledge, 2015.
- Spinello, R.A. „Ethical Reflections on the problem of Spam”. *Ethics and Information Technology*. 1999: 185-191.
- Spinello A. Richard. *Cyberethics: Morality and Law in Cyberspace*, Jones & Bartlett Learning, 2014.
- Stone, Allucquère Roseanne. „Will the Real Body Please Stand Up? Boundary Stories about Virtual Cultures”. Michael Benedikt (Ed.), *Cyberspace: First Steps*. Cambridge: MIT Press, 1991.
- Resurse electronice
- Auer, Nicole J. and Ellen M. Krupar, “Mouse Click Plagiarism: The Role of Technology in Plagiarism and the Librarian’s Role in Combating It” in *Library Trends*, Winter

²⁸ Krystyna Górnjak-Kocikowska, „The Computer Revolution and the Problem of Global Ethics”, *Science and Engineering Ethics*, nr. 2, 1996, 177-190.

- 2001, http://findarticles.com/p/articles/mi_m1387/is_3_49/ai_75278304/ (accesat septembrie 05, 2017)
- Manuel Castells, *The Impact of the Internet on Society: A Global Perspective*, în <https://www.bbvaopenmind.com/en/article/the-impact-of-the-internet-on-society-a-global-perspective/?fullscreen=true>, (accesat septembrie 04, 2017)
- Terrell Ward Bynum, *A Very Short History of Computer Ethics*, https://web.archive.org/web/20080418122849/http://www.southernct.edu/organizations/rccs/resources/research/introduction/bynum_shrt_hist.html (accesat septembrie 19, 2017)
- <http://www.cotidianul.ro/onu-accesul-la-internet-este-un-drept-al-omului-284243/> (accesat septembrie 02, 2017).
- <http://www.ohchr.org/EN/Issues/FreedomOpinion/Pages/OpinionIndex.aspx> (accesat septembrie 02, 2017)
- <http://www.descopera.ro/dnews/15520289-onu-a-decis-accesul-la-internet-este-un-drept-al-omului> (accesat septembrie 02, 2017)
- <http://www.hotnews.ro/stiri-esential-17826478-harta-internetului-romania-cum-sunt-impartiti-tara-cei-7-milioane-romani-care-acceseaza-internetul.htm> (accesat septembrie 03, 2017)
- <https://www.theverge.com/2016/7/4/12092740/un-resolution-condemns-disrupting-internet-access> (accesat septembrie 03, 2017)
- http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/17session/A.HRC.17.27_en.pdf (accesat septembrie 05, 2017)
- <https://www.computerhope.com/jargon/e/ethihack.htm> (accesat septembrie 22, 2017) <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/hacking> (accesat septembrie 22, 2017)
- <http://searchsecurity.techtarget.com/definition/ethical-hacker> (accesat septembrie 22, 2017)
- <https://www.computerhope.com/jargon/e/ethihack.htm> ((accesat septembrie 22, 2017)
- <https://www.scu.edu/ethics/focus-areas/internet-ethics/resources/unauthorized-transmission-and-use-of-personal-data/> (accesat septembrie 22, 2017) <http://romanalibera.ro/politica/alegeri-locale-2016/studiu-ires---klaus-iohannis-a-castigat-alegerile-datorita-generatiei-facebook--televiziunii-si-internetului-pe-telefoanele-mobile-359061> (accesat septembrie 22, 2017)
- <https://dexonline.ro/definitie/internet> (accesat septembrie 22, 2017)